

13. Соціальне призначення держави та оцінювання його рівня суспільної реалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://dridu.dp.ua/zbirnik/2015-01\(13\)/4.pdf](http://dridu.dp.ua/zbirnik/2015-01(13)/4.pdf).

14. Топ 10 країн: Індекс розвитку людського потенціалу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ukr.media/science/267403/>.

15. Федевич О. Вплив мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму на оплату праці в Україні / О. Федевич // 66-та студентська науково-технічна конференція. Секція «Економіка і менеджмент» : збірка тез доповідей / НУ «Львівська політехніка». – Львів : В-во НУ «Львівська політехніка», 2009. – С. 222–224.

16. Черевко Г. Соціальна справедливість як чинник успішної державної антикризової політики / Г. Черевко, П. Войтович // Аграрна економіка. – 2016. – Т. 9, № 3–4. – С. 17–21.

17. Чому нації занепадають [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://theukrainians.org/why-nations-fail/>.

JEL Q 180; E 690

УДК 339.13:338.43:332.02

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ УЧАСНИКІВ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ У ПІДСИСТЕМИ ЧИСЛОВОГО ПОРЯДКУ

П. Войтович, здобувач

Львівський національний аграрний університет

© П. Войтович, 2017

Войтович П. Основні принципи антикризової політики та класифікація учасників ринку сільськогосподарської продукції у підсистемі числового порядку

Лише побудова суто специфічних принципів функціонування державної антикризової політики в сільському господарстві та розробка унікальної класифікації учасників ринку сільськогосподарської продукції дадуть вагомі результати в реалізації поставлених державних програм щодо рівномірного розвитку галузі та економіки загалом.

Ключові слова: державна антикризова політика, суб'єкти ринку сільськогосподарської продукції, підсистема числового порядку, криза, специфічні принципи державної антикризової політики.

Voytovych P. The basic principles of anti-crisis policy and classification of agricultural market participants in the subsystem numerical order

Only the construction of highly specific principles of the state anti-crisis policy in agriculture and the development of a unique classification of the participants agricultural market will tangible results in achieving government programs, even on the industry and the economy as a whole.

Key words: Government anti-crisis policy, the subject of agricultural markets, subsystems numerical order, crisis, specific principles of the state anti-crisis policy.

Войтович П. Основные принципы антикризисной политики и классификация участников рынка сельскохозяйственной продукции в подсистеме числового порядка

Только построение специфических принципов функционирования государственной антикризисной политики в сельском хозяйстве и разработка уникальной классификации участников рынка сельскохозяйственной продукции даст существенные результаты в достижении поставленных государственных программ относительно равномерного развития отрасли и экономики в целом.

Ключевые слова: государственная антикризисная политика, субъекты рынка сельскохозяйственной продукции, подсистемы числового порядка, кризис, специфические принципы государственной антикризисной политики.

Постановка проблеми. Державна антикризова політика в сільському господарстві виступає частиною, певним структурним елементом загальнодержавної політики, що передбачає моніторинг, прогнозування, моделювання та оперативний аналіз можливих та реальних причин і чинників виникнення, розвитку й консеквентного впливу кризових явищ та процесів на економічну систему загалом і зокрема сільське господарство. Тому об'єктивно гостро стоїть проблема визначення основних принципів, за якими функціонує і реалізується державна антикризова політика, особливо у специфічній за характером галузі – сільському господарстві. Актуальність та важливість визначення фундаментальних принципів, за якими відбувається реалізація державних антикризових заходів в аграрній сфері економіки, полягає в тому, що сфера сільського господарства може дати значний поштовх для бурхливого розвитку всієї економіки нашої держави. З огляду на це чітко та послідовно виконання поставлених завдань у розрізі пріоритетності поділу учасників ринку сільськогосподарської продукції вселяє оптимізм щодо прогнозів на майбутнє сільського господарства і його антикризового регулювання. Отож, на часі пошук шляхів адекватної ідентифікації та ефективного використання специфічних інструментів і відповідних методів реалізації державної антикризової політики у сфері сільського господарства, а також виявлення можливостей комплексного формування умов, необхідних для цієї реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми подолання економічних криз, послаблення їх дії висвітлені у дисертаційних дослідженнях, виконаних у галузі державного управління (В. Шарий), економіки (А. Ігольников, В. Мазуренко, О. Манойленко) та ін. Водночас недостатнє вивчення окресленої тематики залишає широке поле для подальших наукових розвідок у цій сфері. Якщо робити конкретний аналіз стану дослідженості та рівня вивчення теми державної антикризової політики, варто зазначити таке: А. Городецький визначає конкретні альтернативні варіанти реалізації державної економічної політики у різних сферах, а основу посткризового зростання економіки вбачає у зростанні ролі продуктивності праці [1, с. 71]; С. Кузнецов розглядав кризи, котрі проявлялися на рівні окремих підприємств та

відповідним чином позначилися на загальному стані економіки держави [2, с. 62]; В. Тарасевич вніс пропозиції щодо основних напрямів та орієнтирів, за якими можливе системне подолання економічних криз через їх державне регулювання [3]. Окрім того, важливим моментом у дослідженні причин відсталості нашої країни у рівні розвитку економіки сільського господарства, як свідчать проведені дослідження [4, с. 7], виступає той факт, що, об'єктивно спираючись на вимушену необхідність інтенсивно залучати і використовувати в цій галузі іноземну техніку й технологію в самій концепції управління, держава при цьому практично «заморожує» проблему, поступово, послідовно і постійно поглиблюючи її.

Проаналізувавши результати дослідження щодо формування та реалізації ефективної державної антикризової політики у сфері сільського господарства, ми дійшли висновку, що вагомою недослідженою нішею у цій проблематиці є відсутність серйозних пошуків можливостей і способів поділу учасників ринку сільськогосподарської продукції у підсистемі числового порядку, що могло б реально сприяти формуванню адекватної потребам ефективної антикризової державної політики у цій сфері відповідно до визначених пріоритетів належним чином ідентифікованих і окреслених груп інтересів.

Постановка завдання. Ми ставили завдання окреслити шляхи і способи визначення конкретних принципів державної антикризової політики у сфері сільського господарства, котрі були б притаманні суто цій галузі, а також провести поділ учасників ринку сільськогосподарської продукції у підсистемі числового порядку (авторська розробка) для визначення ступеня пріоритетності в реалізації планових антикризових програм. Окрім того, прискіпливою увагою заслуговує перевірка робочої гіпотези про те, що лише побудова суто специфічних принципів функціонування державної антикризової політики в галузі сільського господарства та розробка унікальної класифікації учасників ринку сільськогосподарської продукції дасть вагомі результати в ефективній реалізації комплексних державних програм щодо рівномірного розвитку сільського господарства і всієї аграрної економіки загалом. Отож, нашою метою було теоретико-методологічне обґрунтування та ідентифікація специфічних принци-

пів реалізації державної антикризової політики держави у сфері сільського господарства та відповідне групування учасників ринку сільськогосподарської продукції у підсистемі числового порядку.

Методика дослідження і матеріали. Теоретичний аналіз питань, котрі були порушені в ході нашого дослідження, здійснено на основі системного підходу до проведення наукових пошуків економічного характеру. Для виконання окремих завдань використовували такі методи, як абстрактно-логічний, індукції і дедукції, метод аналогії, метод порівняльного аналізу, монографічний та описовий, що реально допомогло належним чином опрацювати доступний матеріал, котрий містить корисну інформацію щодо існуючого стану державного регулювання як напряму антикризової державної політики у сфері аграрної економіки та можливих напрямів його удосконалення й підвищення ефективності. У ході дослідження використовували і опрацьовували аналітичні та емпіричні матеріали з різних літературних джерел та джерел офіційної статистичної інформації.

Виклад основного матеріалу. Рівень ефективності державної антикризової політики в сільському господарстві залежить від рівня її реалізації, котрий базується на основі комплексного системного підходу на науковому ґрунті. Держава має бути дієвим засобом як перебудови продуктивних сил, науково-технічного вдосконалення виробництва, так і серйозних змін у фінансово-економічній сфері [9, с. 6]. Для результативної протидії кризам необхідно враховувати їх природу, тобто об'єктивні і суб'єктивні характеристики [10, с. 65].

Слід наголосити на тому, що в умовах ринкової системи державне регулювання не повинно здійснюватися директивними методами, а за допомогою перевірених світовою практикою економічних і правових важелів [5, с. 592–593]. Метою державного регулювання економіки є збалансування економічного, соціального, наукового та культурного розвитку країни, таке управління слід здійснювати не тільки економічними, а й чисто адміністративними методами [6, с. 293].

У гострі кризові періоди провідна роль і суспільна відповідальність щодо забезпечення особистої безпеки громадян та економічної стабільності країни покладена на відповідні державні структури. Особливо гостро це

питання стоїть у сільському господарстві, котре за своєю сутністю виконує не лише економічні завдання щодо одержання фінансових доходів, а й забезпечує продовольчу безпеку держави. Заходи, котрі держава вживає задля подолання кризових явищ, мають спрямовуватися не тільки на великі підприємства, дрібні та середні фермерські господарства, а й на особисті селянські домогосподарства.

Для подолання кризових явищ держава об'єктивно зобов'язана забезпечити комплексну підготовку необхідних кадрів, розробити спеціальні програми, які міститимуть чіткий алгоритм дій, конкретні заходи щодо попередження, запобігання, послаблення дії, а також вихід із кризових ситуацій, розробити прогнози та відповідні моделі варіантів розвитку зовнішніх та внутрішніх, об'єктивних та суб'єктивних чинників, котрі матимуть вплив на соціально-економічні, політико-правові, морально-побутові умови функціонування суспільства.

Виходячи з результатів, одержаних у ході опрацювання доступних інформаційних джерел статистичного та емпіричного характеру, та з результатів їх інтерпретації й узагальнення [7, с. 24], до основних принципів державної антикризової політики об'єктивно і соціально та економічно виправдано повинні належати:

- наукова обґрунтованість антикризових заходів;
- правове забезпечення антикризового управління;
- підтримка фінансової системи;
- надання допомоги найбільш структуроутворювальним підприємствам;
- пріоритетність соціального захисту населення;
- запобігання масовим вивільненням;
- підтримка малого бізнесу і розширення самозайнятості.

Ці принципи стосуються цілої економічної системи. Проте нашу увагу повинна привертати реалізація тих, котрі будуть характерними безпосередньо для сільського господарства. Тому доцільно конкретизувати перелічені принципи, враховуючи специфіку функціонування саме цієї галузі та специфіки прояву у ній основних моментів кризових явищ:

- наукова обґрунтованість антикризових заходів у варіанті ключових принципів дер-

жавної антикризової політики у сільському господарстві повинна бути сформована як розробка антикризових заходів науково-педагогічними працівниками аграрних вузів, науково-дослідних інститутів та установ;

➤ правове забезпечення антикризових заходів – розробка нормативно-правової бази антикризових заходів у сфері сільського господарства;

➤ підтримка фінансової системи – забезпечення фінансової стійкості суб'єктів сільськогосподарського ринку. Цей принцип ґрунтується на чіткому визначенні суб'єктів сільськогосподарського ринку та відносин, що виникають у галузі.

Для того, аби ефективно провадити державну антикризову політику, необхідно визначити усі суб'єкти ринку сільськогосподарської продукції. З огляду на це вимагає вирішення також проблема пріоритезації прийняття рішень у системі антикризового управління та державної регуляційної політики, яка у свою чергу вимагає розробки підходів до здійснення відповідного поділу учасників ринку аграрної продукції та відповідних груп інтересів. При цьому виглядає достатньо обґрунтованим підхід І. Клімової, на думку якої зазначених учасників ринку сільськогосподарської продукції можна поділити на такі групи:

1. Суб'єкти виробництва сільськогосподарської продукції:

- індивідуальні господарства;
- фермерські господарства;
- господарські товариства аграрного сектору;
- сільськогосподарські виробничі кооперативи;

➤ державні сільськогосподарські підприємства;

2. Суб'єкти продажу сільськогосподарської продукції:

- Суб'єкти біржового ринку:
  - а) товарні біржі;
  - б) аукціони;
  - в) агроторгові дома;
  - г) оптові ярмарки;
  - д) незалежні оптові торговельні компанії;
  - ж) спільні підприємства;
- Суб'єкти позабіржового ринку:
  - а) добровільні об'єднання;
  - б) виставки;
  - в) ярмарки аграрної продукції;

г) магазини роздрібною торгівлі (супермаркети);

д) роздрібні продавці за напрямками спеціалізації та видами продукції;

3. Суб'єкти споживання продукції:

- переробні підприємства;
- заклади громадського харчування;
- населення;

4. Посередники продажу сільськогосподарської продукції:

- посередники біржового ринку;
- посередники позабіржового ринку;

5. Суб'єкти зберігання та переробки сільськогосподарської продукції:

- заготівельні підприємства;
- елеватори;
- база та склади зберігання продукції;
- переробні підприємства;
- підприємства харчової промисловості;

6. Суб'єкти інформаційно-фінансового та регулюючого забезпечення розвитку ринку:

- регулюючі інституції;
- фінансово-кредитні установи;
- консультаційні фірми;
- засоби масової інформації, інтернет-ресурси;

➤ дорадчі служби (див. також [8]).

Виходячи із запропонованого нами як основного системозабезпечувального принципу державної антикризової політики у сільському господарстві, а саме забезпечення фінансової стійкості суб'єктів сільськогосподарського ринку, ефективність його впровадження полягатиме в групуванні учасників ринку сільськогосподарської продукції у підсистеми числового порядку за ступенем необхідності контролю з боку держави (авторська розробка).

До підсистеми першого порядку повинні увійти суб'єкти інформаційно-фінансового та регулюючого забезпечення розвитку ринку та суб'єкти виробництва сільськогосподарської продукції. До підсистеми другого порядку варто віднести суб'єкти зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, а також суб'єкти біржового ринку та посередників продажу продукції. Підсистему третього порядку складуть суб'єкти позабіржового ринку та суб'єкти споживання сільськогосподарської продукції.

Така класифікація дасть змогу чітко та з відповідними пріоритетами налагоджувати та оптимізувати діяльність відповідних дер-

жавних структур з приводу здійснення державної антикризової політики в сільському господарстві.

Підсистеми наведених трьох числових порядків об'єктивно потрібно затвердити в правовому полі. Це може мати вигляд методичних рекомендацій щодо першочергових заходів для подолання кризових явищ у сільському господарстві або бути затвердженим відповідною постановою Кабміну. Доцільність такої процедури (нормативно-правове закріплення розподілу суб'єктів сільськогосподарського ринку за ступенем важливості реалізації першочергових антикризових заходів для дотримання принципу забезпечення фінансової стійкості суб'єктів сільськогосподарського ринку) полягає в тому, що в будь-якій сфері народного господарства необхідно встановлювати пріоритетні напрями діяльності, відповідного фінансового забезпечення, першочерговість досягнення цілей.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. На наш погляд, необхідність поділу суб'єктів сільськогосподарського ринку на групи на основі підсистем числових порядків зумовлена як загальносвітовими тенденціями ведення сільського господарства, так і наявними своєрідними та специфічними умовами функціонування цього

ринку в Україні. Запропонована класифікація та відповідне групування суб'єктів сільськогосподарського ринку зумовить ефективнішу діяльність державних структур у частині реалізації напрямів антикризової політики.

Стосовно принципів державної антикризової політики, то ми пропонуємо конкретизувати їх відповідно до галузі сільського господарства, де вони матимуть такий вигляд:

- розробка антикризових заходів науково-педагогічними працівниками аграрних вузів, науково-дослідних інститутів та установ;
- розробка нормативно-правової бази антикризових заходів у сфері сільського господарства;
- забезпечення фінансової стійкості суб'єктів сільськогосподарського ринку.

Перспективи подальших розробок за відповідною тематикою полягають у тому, що розробка та детальне вивчення специфічних принципів для антикризової політики держави в сільському господарстві дадуть змогу зробити цю політику ефективнішою. Групування суб'єктів ринку сільськогосподарської продукції у підсистеми числового порядку допоможуть чіткіше та з відповідними пріоритетами налагоджувати та оптимізувати діяльність відповідних державних структур.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Городецький А. Є. Антикризове регулювання і моделі посткризового розвитку Росії / А. Є. Городецький // *Економіка України*. – 2013. – № 4. – С. 67–79.
2. Кузнєцов Є. С. Сутність поняття «криза підприємства» та основні чинники її виникнення / Є. С. Кузнєцов // *Економіка та держава*. – 2013. – № 3. – С. 60–63.
3. Тарасевич В. М. Про орієнтири і напрями виходу з кризи / В. М. Тарасевич // *Економіка України*. – 2013. – № 9. – С. 4–17.
4. Денисенко М. П. Глобальна велика депресія – криза неоліберальної системи господарювання / М. П. Денисенко // *Економіка та держава*. – 2009. – № 1. – С. 6–8.
5. Андрійчук В. Г. *Економіка аграрних підприємств* / В. Г. Андрійчук. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
6. Покропивний С. Ф. *Економіка підприємства* / С. Ф. Покропивний. – К. : КНЕУ, 2000. – 528 с.
7. Мельниченко О. А. Антикризова політика держави: сутність та пріоритетні напрями / О. А. Мельниченко // *Теорія та практика державного управління*. – 2015. – Вип. 2 (49). – С. 23–27.
8. Клімова І. О. Ринок сільськогосподарської продукції: особливості розвитку та проблемні питання формування інфраструктури [Електронний ресурс] / І. О. Клімова. – Режим доступу : http://eprints.zu.edu.ua/11658/1/Statyya_9.pdf.
9. Осковський В. Про економічну політику сталого розвитку в Україні / В. Осковський // *Економіка України*. – 2010. – № 6. – С. 4–13.
10. Кузнєцова Л. Цінові шоки 2006–2009 рр. та їх наслідки для економіки України / Л. Кузнєцова // *Економіка України*. – 2010. – № 3. – С. 60–73.

